

Kontakt

Annelie Rosell
Tel: +46 725 80 81 86
e-mail: annelie.rosell@pelagic.se

Mottagare

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Swedish Pelagic Federations synpunkter på betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Swedish Pelagic Federation producentorganisation (SPF) företräder merparten av svenska fiskefartyg över 12 meters längd inom det pelagiska fisket efter bl.a. sill, skarpsill, tobis och makrill i Atlanten, Nordsjön, Skagerrak, Kattegatt och Östersjön samt ett antal fartyg mindre än 12 meter som fiskar kustnära längs Västkusten respektive i Östersjön. Våra medlemmar står varje år för ca 90 procent av den totala fiskade volymen i Sverige. Vi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på remissen.

Övergripande kommentarer

Utredningen konstaterar inledningsvis i sin sammanfattning att den enskilt viktigaste åtgärden för att säkerställa livsmedelsförsörjningen är att så långt som möjligt upprätthålla den inre marknaden och handeln. Med en betydande import av såväl insatsvaror till livsmedelsproduktionen som färdigtillverkade livsmedelsvaror har en fungerande handel onekligen en mycket stor betydelse för vår livsmedelsförsörjning. SPF:s erfarenhet från covid-utbrottet är emellertid att varken den fria rörligheten inom EU eller handeln fungerade utan störningar (exempelvis svårigheter vid resor över gränsen för besättningsbyten, tidsfördröjning eller svårigheter att införskaffa reservdelar). När åtgärder ska vidtas för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap är det väsentligt att även beakta scenarier där principen om en fri inre marknad för varor, tjänster och personer liksom handel med tredje land av olika anledningar inte fungerar eller inte fungerar fullt ut.

SPF har inga invändningar mot de förslag som utredningen lagt fram men vi anser det vara en brist att utredningen i så hög grad fokuserat på jordbruk och förbiset den potential som sjömat kan erbjuda och de specifika åtgärder som krävs för att fiskerinäringen på ett optimalt sätt ska kunna bidra till Sveriges livsmedelsberedskap.

Bristande beskrivning och analys av fiskerinäringen

Av den beskrivning som ges i betänkandet framgår att fiske anses ingå i livsmedelssystemet och Sveriges primärproduktion. Från SPF anser vi dock att sjömat och fiske inte beaktats i tillräcklig grad i den beskrivning och analys som är gjord. Risken är därmed stor att möjligheten att utnyttja potentialen hos denna resurs inte tillvaratas. Sverige har tillgång till fiskekvoter som innebär att vi kan förse Sveriges befolkning med mer än en miljard portioner pelagisk fisk i händelse av kris.

Den bakgrundsinformation som ges kring svensk primärproduktion (se sid 70) är synnerligen summarisk vilket är rimligt i detta sammanhang. Den bild som ges av svenskt fiske blir dock haltande om man anger att det idag finns ca 1 300 företag utan att samtidigt beskriva att merparten av fångstvolymen idag kommer från ett fåtal företag.

Den beskrivning som gjorts av fiskmjöl som foderråvara är korrekt (se sid 96) men det hade varit värdefullt att tillägga att vi idag inte har någon anläggning i Sverige för tillverkning av fiskmjöl och fiskolja utan denna importeras från Danmark dit de svenska fartygen levererar sina fångster.

SPF anser att även fisk och fiskprodukter förtjänar att omnämnas under avsnittet om beredskapslagring. Fiskmjöl är en viktig råvara för foderproduktion till odlad fisk, fjäderfä och gris. Då Sverige saknar egen produktion av fiskmjöl och fiskolja utan är beroende av import kan det vara lämpligt att upprätta ett beredskapslager av denna insatsvara. Vidare kan nämnas att sill och skarpsill lämpar sig väl att konservera och kan då långtidslagras. Fisk kan utgöra ett viktigt komplement näringsmässigt till andra livsmedel.

Under avsnitt 6 i betänkandet diskuteras olika förutsättningar för svensk livsmedelsproduktion, bland annat behovet av jordbruksmark. SPF anser att detta avsnitt borde kompletteras med en beskrivning och analys av behovet av fiskevatten/fiskeplatser och den konkurrens som idag finns från annan verksamhet i havet, exempelvis utav uppbyggnaden av havsbaserad vindkraft. Tillträde till fiskevatten/fiskeplatser för olika fisken påverkas även av de målsättningar som fastställts internationellt och nationellt av skyddade områden i havet, diverse fiskereglerande åtgärder kopplade till olika havsområden liksom internationella avtal om tillträde till fiskevatten.

Vidare saknar SPF en beskrivning och analys av nödvändig infrastruktur för produktionen. Det pelagiska fisket har exempelvis en bristande tillgänglighet till hamnar med tillräckligt djup. Idag har våra större medlemsfartyg t.o.m. svårigheter att genomföra besättningsbyten, reparationer eller underhåll i Sverige då hamnarna används för annan prioriterad verksamhet. Våra större medlemsfartyg har idag sina hemmahamnar i Danmark.

När det sedan kommer till mottagning och beredning kan det konstateras att svensk pelagisk beredningsindustri inte varit konkurrenskraftig och antalet beredningsanläggningar har successivt minskat. Idag finns tre anläggningar kvar i Sverige som kan bereda större mängder pelagisk fisk. Dessa har tillsammans endast kapacitet att ta emot och bereda cirka 30 procent av de pelagiska kvotvolymen som fisket förfogar över. Resterande volymer landas utomlands.

I betänkandet nämns riksintresseanspråk i flera sammanhang som metod för att säkerställa bevarande av väsentliga tillgångar. Inom fisket finns både hamnar och vissa fiskeplatser upptecknade som riksintresse för yrkesfisket. SPF:s erfarenhet är dock att utpekande av riksintressen har begränsad betydelse för att skydda dessa

tillgångar mot åtgärder som påtagligt försvårar fiskenäringens nyttjande av dem. SPF anser att ett stärkt skydd/tydligare regelverk avseende riksintressen och rutiner för dess tillämpning kan krävas för att trygga livsmedelsberedskapen.

Påbörjade åtgärder från det pelagiska fisket

SPF påbörjade redan för två år sedan en process med att utveckla svensk mottagning och beredning av pelagisk fisk för att bidra till en förbättrad livsmedelsförsörjning och livsmedelsberedskap. I ett nyligen framtaget förslag till handlingsplan beskriver SPF de projekt som initierats och vilka åtgärder föreningen anser krävs för att nå målsättningen om en ökad mottagning och beredning av svenskfångad pelagisk fisk. Vår **handlingsplan**, som ska ses som ett levande dokument, har **bifogats** till yttrandet.

Annelie Rosell, SPF

Bilaga

Swedish Pelagic Federations synpunkter inför framtagande av handlingsplan

Sammanfattning

För att målsättningen om en ökad mottagning och beredning av svenskfångad pelagisk fisk ska realiseras krävs att såväl fiske som beredning kan bedrivas på konkurrensmässiga villkor.

Från Swedish Pelagic Federation (SPF) anser vi att kommande handlingsplan från Jordbruksverket bör innehålla följande åtgärder:

- *Samråd måste ske med yrkesfisket för att stämma av behov och konsekvenser innan åtgärder/insatser vidtas.*
- *Förvaltningssystem måste säkerställa möjligheten till ett lönsamt fiske, bland annat ett bibehållet flexibelt pelagiskt system.*
- *Samtliga segment av fisket behövs, det krävs även ett mer storskaligt fiske för att säkerställa leveranser och tillräckliga volymer.*
- *Yrkesfisket kan inte ensam finansiera samhällets önskan/behov av ökad livsmedelsberedskap. Det krävs offentlig finansiering för att öka svensk mottagning och beredning av pelagisk fisk.*
- *Sverige bör se över sin handelspolitik i de delar som rör beviljande av förmånsbehandling till beredd pelagisk fisk*
- *Livsmedelsverket bör få i uppdrag att undersöka möjligheterna till ökad användning av pelagisk fisk till livsmedel.*
- *Ansvariga myndigheter ska aktivt verka för att sprida en rättvis bild av fisket och dess förvaltning till beslutsfattare och allmänhet*

I sitt svar på regeringsuppdraget kopplat till fiskberedningsindustrins mottagningskapacitet framhåller Jordbruksverket att det är en fördel om parterna själva på frivillig väg uppnår målsättningen att en större andel av svenska fiskemöjligheter landas och bereds i Sverige. I dagsläget finns inte kapaciteten att kunna lossa stora delar av de svenska pelagiska kvoterna. Från Swedish Pelagic Federation (SPF) instämmer vi med denna slutsats och från producentorganisationen påbörjade vi redan för två år sedan en process med att utveckla svensk mottagning och beredning av pelagisk fisk men har aktivt som producentorganisation jobbat med att underlätta lossning och beredning under en längre tid.

SPF har vid flera tillfällen informerat Jordbruksverket hur vi har för avsikt att bredda verksamheten och förlänga säsongen för befintlig fiskberedningsindustri i Nordersund genom att öka förädlingsgraden samt att även bereda en mindre storlekskategori av

den landade sillen som idag betraktas som undermålig för att få en större mängd råvara. Vi har även informerat om vårt arbete att etablera en ny sillfabrik samt en ny proteinfabrik i Kungshamn. SPF har också fört diskussioner med Fiskimpex i Simrishamn om eventuellt intresse av samarbete för att utveckla verksamheten. Vidare har vi identifierat Oxelösund som en lämplig lokalisering för ytterligare en landningsplats på ostkusten med någon form av beredning för pelagisk fisk och initierat en diskussion med berörda myndigheter på platsen.

Härutöver har SPF inom ordinarie verksamhet idag och historiskt samarbetat med industrin i Västervik, fabriken i Ellös, Nogersund och Simrishamn för att planera medlemmarnas landningar och därigenom säkerställa råvarutillförsehn. Vidare har SPF genom utlandsbyten tillsett att det finns kvoter för att förse fabriken i Nogersund och Simrishamn med fisk av rätt sort. De större medlemsfartygen har i dessa industrisatsningar avstått kvoter som sedan hyrts ut till subventionerat pris till de båtar som lossat till de behövande industrierna.

Producentorganisationen har också genomfört årliga informationsmöten med medlemmarna i Östersjön för att stimulera till landningar för konsumtion.

Efterfrågade åtgärder från regering och ansvariga myndigheter

För att påbörjade satsningar att utveckla svensk mottagning och beredning av pelagisk fisk ska nå framgång krävs, utöver branschens ansträngningar, vissa åtgärder från regering och myndigheter. Vi vill poängtera att även myndigheter/aktörer som inte är direkt involverade i förvaltningen kan ha betydelse för möjligheten att utveckla fiske, mottagning och beredning. Det kan exempelvis röra sig om kommuner, länsstyrelser, lärosäten, forskningsråd med flera.

Regering och myndigheter har redan idag genomfört satsningar i delar av försörjningskedjan. Från SPF vill vi dock betona att dessa satsningar riskerar att gå om intet om inte yrkesfisket och dess lossningar kan bedrivas på ett lönsamt och funktionellt sätt. Det är centralt att hela kedjan fungerar. Det är också centralt att satsningarna som görs sker i samråd med fisket.

Fisket – förvaltningen

Regering samt berörda ansvariga myndigheter måste ge förutsättningar för branschen att bedriva ett lönsamt fiske. Utan lönsamhet och rimliga förutsättningar att bedriva verksamheten kommer nästa led i försörjningskedjan inte att kunna köpa någon svenskfångad pelagisk råvara och då faller målsättningen om en förbättrad livsmedelsförsörjning som en del av civil beredskap. Lönsamheten, både intäkter och kostnader, styr var fisken kommer lossas och vad den kommer användas till.

SPF anser att det finns anledning att se över uppdrag och instruktion till myndigheterna. Den myndighet som svarar för förvaltningen av fisket måste även ta hänsyn till sektorns ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Livsmedelsstrategins målsättning att öka svensk livsmedelsproduktion

och livsmedelsförsörjning måste återspeglas i myndigheternas beslut och verksamhet. I de fall mållkonflikter uppstår måste dessa tydligt redovisas.

Enligt målen i den gemensamma fiskeripolitiken ska det kustnära fisket främjas och det har också varit en uttalad målsättning nationellt. Vid en diskussion om förutsättningarna för att öka mottagning och beredning av pelagisk fisk för konsumtion bör det beaktas att det småskaliga fiskets potential att förse beredningsindustrin med råvara är ytterst begränsad. Idag uppgår den samlade volymen som det småskaliga fisket levererar till beredningsindustrin till mindre än 500 ton/år. En normal mindre beredningsindustri behöver idag processa mellan 10 000 - 30 000 ton pelagisk fisk vilket kräver lossningar av även större fartyg.

Enligt GFP:ns fastställda mål ska politiken även skapa förutsättningar för att göra branschen för fångst och beredning av fisk samt den landbaserade verksamhet som är knuten till fisket ekonomiskt lönsamma utan att de marina biologiska resurserna överutnyttjas. Det finns således en skyldighet att se till lönsamheten för hela fisket samt beredningen och inte enbart det småskaliga kustnära fisket. Några målsättningar för det regionala fisket finns inte att finna i styrande dokument, vare sig på EU-nivå eller i nationell lagstiftning. Sett till möjligheten att öka försörjningen av pelagisk fisk är givetvis effekten störst av att tillse att det finns fortsatt lönsamhet och ett intresse av svenska landningar från det mer storskaliga segmentet.

När det gäller befintligt nationellt regelverk vill vi peka på vikten av att bibehålla det pelagiska systemet med möjlighet till byte och försäljning av individuella fiskemöjligheter och fiskerättigheter. Systemet ger det pelagiska fisket flexibilitet och möjlighet att balansera kapacitet i förhållande till resurser liksom utrymme att anpassa fisket till marknaden.

SPF anser dock att det krävs en översyn av regelverket för att ge det regionala fisket i Östersjön ökad flexibilitet och därmed större förutsättningar till ett lönsamt fiske genom möjlighet till byten av sill och skarpsill. Behovet av flexibilitet är för de fartyg som fiskar på regionalkvoten är viktigare än mängden kvot. Detta för att de ska kunna fiska efter deras egna förutsättningar. Det vill säga de som vill fiska till konsumtion skall kunna byta till sig kvoter till detta.

En översyn av regelverket rörande det pelagiska systemet bör även göras av de bestämmelser som idag begränsar hur mycket kvoter ett enskilt fartyg får äga. Idag regleras mängden som får fiskas och inte den mängd som ägs.

För såväl det lokala fisket liksom beredningsindustrin på västkusten är det avgörande att sillfisket i Kattegatt/Skagerrak kan öppnas upp. Regering och myndigheter bör göra sitt yttersta för att underlätta ett öppnande genom att tillse att en genetisk provtagning sker och att öka kunskapen om hur sillen vandrar. Det bör tillses att HaV tar fram ett faktaunderlag hur ett fiske skulle kunna möjliggöras utan att störa den västra Östersjösillen. I detta sammanhang bör även andra antropogena effekter på detta bestånd utredas.

Lossning, beredning - finansiering

Det är inte rimligt att yrkesfisket ensam ska finansiera nödvändiga investeringar för att säkerställa samhällets önskan/behov av ökad livsmedelsberedskap. Det krävs offentlig finansiering för att realisera yrkesfiskets projekt för att öka svensk mottagning och beredning av pelagisk fisk. EHFVF ger inte tillräckliga möjligheter. Dels är vissa intressanta åtgärder översökta, dels är utformningen av regelverket inte tillräckligt flexibelt för att täcka in samtliga aktiviteter/insatser. SPF önskar därför att det tas fram en plan för denna finansiering.

Projektet i Kungshamn har förutsättningar att locka till sig externa finansiärer men det kommer även att kräva stöd från offentligt håll. När det gäller de åtgärder som är planerade i Nordersund ser vi att det är betydligt svårare att hitta medel från externa finansiärer och behovet av offentligt stöd är troligen än högre. Infrastruktursatsningar är långsiktiga och avgörande för en fungerande näringsverksamhet och för samhället i stort. Bergrummet i Kungshamn är ett exempel på en infrastruktursatsning som gjordes under 1950-talet och som fortfarande brukas för att lagra fisk.

Efterfrågan från beredningsindustri och slutkonsument

För att öka förutsättningarna för ökade landningar och beredning i Sverige av pelagiska fångsterna anser SPF att regeringen bör se över sin handelspolitik i de delar som rör beviljande av förmånsbehandling till beredd pelagisk fisk med ursprung från tredje land. Råvarutillgången för svensk fiskberedningsindustri kan behöva kompletteras med importerad vara men på sikt bör importen av färdigvara samt halvfabrikat fasas ut.

Idag är efterfrågan av pelagisk fisk i Sverige begränsad i förhållande till de fångstkvoter som vi har tillgång till. Dioxinproblematiken och Livsmedelsverkets rekommendationer rörande konsumtion av Östersjöfisk är en av flera förklaringar till den låga efterfrågan. SPF anser att regeringen bör ge Livsmedelsverket i uppdrag att undersöka möjligheterna till ökad användning av pelagisk fisk till livsmedel. Det bör till exempel övervägas hur rekommendationerna kopplat till konsumtion av Östersjöfisk kan framföras på ett mer nyanserat sätt. Vidare anser SPF att staten bör finansiera en utökad provtagning för att öka kunskapen om dioxin i fisk.

Bilden av det pelagiska fisket i media och i andra sammanhang riskerar att direkt eller indirekt påverka både beslutsfattare och konsumenter. Ansvaret för den bild som målas upp ligger både hos yrkesfisket och hos förvaltande myndigheter som hittills duckat eller än värre gett en snedvriden bild av verkligheten. En framtida handlingsplan bör innehålla en åtgärd som innebär att ansvariga myndigheter aktivt ska verka för att sprida en rättvis bild av fisket och dess förvaltning till beslutsfattare och allmänhet